Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Геуюрге кюн, никкола ай (июнь), 2, 2020 жыл

№ 63 (20796)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

«Россей Федерацияны Конституциясына тюрлениуле кийириуню дурус кёрюу бла байламлы битеуроссей къол кётюрюу бардырыллыкъ кюнню тохташдырыуну юсюнден»
Россей Федерацияны Президентини

УКАЗЫ

«Энчи вопросланы къурауну эм халкъ аллында жюрюген властны ишин игилендириуню юсюнден» Россей Федерацияны Конституциясына тюзетиуню юсюнден Россей Федерацияны Законуну 2 статьясыны 2 эм 3 кесекларине эм Россей Федерацияны Президентини «Россей Федерацияны Конституциясына тюрлениуле кийириуню дурус кёрюу вопрос бла байламлы битеуроссей къол кётюрюуню тохташдырыуну юсюнден» 2020 жылда 17 мартда 188 номерли Указыны 1-чи пунктуна тийишлиликде бегим этеме:

1. «Энчи вопросланы къурауну эм халкъ аллында жюрюген властны ишин игилендириуню юсюнден» Россей Федерацияны Конституциясына тюзетиуню юсюнден Россей Федерацияны Законуну 1-чи статьясы бла белгиленнген Россей Федерацияны Конституциясына тюрлениуле кийириуню дурус кёрюу вопрос бла байламлы битеуроссей къол кётюрюуню юкнюне 2020 жылда 1 июльну тохташдырыргъа, аны бла бирге жерин тапхан санитар-эпидемиология болумну эсге алып эм жангы коронавирус жукъуан ауруу (COVID-19) жайылгъан болумлада жамауатны санитар-эпидемиология къорхъуусузлугун жалчытып.

2. Бу Указ официал халда басмаланнган кюнден башлап кючюне киреди.

В. ПУТИН

КЕНГЕШ

Сёлешиуню магъанасы – жол-къурулуш кезиуню биринчи эсеплери

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Коков** «Къорхъуусуз эм качестволу автомобиль жолла» миллет проектни жашауда бардырыуга жораланнган селектор кенгеше къатышханды. Ол Россей Федерацияны транспорт министри **Евгений Дитрихни** башчылыгъында ётгенди. Анда жол-къурулуш кезиуню биринчи эсеплери сюзюлгендиле. Бусагъатда субъектледе миллет проектлени чеклеринде производстволу жол программаланы тири баргъан кезиулери болгъанлары белгиленнгенди.

Коронавирус жукъгъан ауруу жайылмазча тамаманнган жумушланы чеклеринде ишле графикге тийишлиликде бардырылады. Къыйын болумлагъа да къарамагъанлай, ишлени ёлчемлерин былтырдан эсе кёбюрек этерге онг болгъанды. 28 майгъа жолланы 14 миллион квадрат метр баш къатлары салынгнганды, ол пландагъы ишлени 12,52 процентиди. Былтыргъы жылны тийишли кезиую бла тенглешдиргенде, ол 2,9 миллион квадрат метрге кёбюрекди.

«Жол сеть» проектни ырысхы жалчытылыныуу да кёбейгенди. Евгений Дитрих проект офислени таматаларыны эслерин бёлюнгген ахчаны заманында къоратыргъа тийишлисине бургъанды. Битеу да бирге 2020 жылда ишле 6000 объект чакълы бирде барлыкъдыла, норматив болумлагъа жолланы 13 719 километри келтирилликди. Аладан 173 къурулуш объект эм битеу да 473 километр узунлукъну жангыртыла.

Башха магъаналы борч контрактанияны кезиуюн ахырына жетдириюдю. Субъектле берген кёрюмдюлеге кёре, 28 майгъа сатыуланы план-графигине 5798 объект киргенди, ол пландагъы ишлени 97,74 процентиди. Контрактла 95,3 процентдиле. Саулай алгъанда, бошлумну ахшыгъа санарчады.

Андан сора да, кенгешде Уллу Ата журт урушда Хорламны 75-жыллыгъына жораланнган «Хорламны орамы» проектни бардырылыуу сюзюлгенди. 2020 жылны чегинде горлыкъ-ишлеуле бла 400 тенгли бир орамгъа ремонт этилликди, тапландырыу ишле боллукъдула. Ол ишни теркирек тамамларгъа буюрулгъанды.

Жыйылыуну ахырында регионлада миллет проектлени бардырылыуларыны эсеплери эм алгъа проект офислени таматаларыны тюз оноу этгенлерине, битеу ишлени низамлы къурай билиуге кёре боллукълары белгиленнгенди. Андан сора да, жол инфраструктураны айныууна инсанланы къошуу да магъаналыды, нек дегенде миллет проектни баш борчу - адамланы жашауларын игилендириудю.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

ВИДЕОКОНФЕРЕНЦИЯ

Казбек КОКОВ:

Чыкъгъан тыйгъычланы жетишимли онглап, алгъа тири барыргъа

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Коков** видеоконференция халда КъМР-ни Правительствосуну келечилери бла кенгеш бардыргъанды. Анда республикада социал-экономика болумгъа, миллет проектлени бардырыу жумушлагъа, COVID-19 жукъгъан ауруу жайылгъан кезиуде КъМР-де экономиканы айныгъыу, социал тохташылукъну жалчытыу эм магъаналы ишлени планына къаралгъанды.

Тюбешиуню ача, регионну таматасы коронавирус бла байламлы болум чыкъгъанлыкъгъа, республикада белгиленнген экономиканы, социал бёлюмде тохташыу эм айныу, миллет проектлеге кёре борчланы толтруу ишлени бардыргъанлай турургъа тийишлисин айтханды. Алгъа барыргъа керекди, вирус «изленген» болумлагъа келишип.

Правительстводан билдиргенлерича, промышленный производствону индекси 2020 жылда 1 майгъа 2019 жылны бу кезиую бла тенглешдиргенде, 116,5 процент болгъанды. Аны ёсюуюне уллу кёшумчулукъну жарашдырыучу производствола этгендиле – компьютерле, электрон эм оптикалы затла, электрооборудование, суула, кийим, юй керекле, бытовой химия чыгъаргъанла. Эл мюлк продукцияны ёлчеми 3,4 процентге кёбейгенди. Мурдор капиталгъа инвестициялра кёшулуу тирилик биринчи кварталда 106 процент болгъанды.

Алай чекле бир-бир кёрюмдюлеге осалыракъ келгендиле, эм алгъа хайырланыу рынокну болумуна. Алай бла бирем-бирем затыуда, аш азыкъ жюрютген жерледе, жамауатха жумушланы хакъ бла тандырыуда оборотла гитчедиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Оператив штаб

Чекле аз-аздан кетерилип башлагъандыла

Баш кюн белгили этилген тарихлеге кёре, республикада коронавирус жукъгъанланы саны юч минггнге жууукълаша келеди (2903 саусуз). Ахыр юч кюнде алагъа 230 адам кёшулгъанды.

Бюгюнлюкде вирусдан 1195 инсан сау болгъанды. Медицина болушлукъ 1687 саусузгъа бериледи. Жарсыугъа, ауруу кыйынлыгъын кётюралмай, 21 адам ауушханды. Ол санда солуу кюнледе бешеулен ёлгендиле.

Вируснча къажау оператив штабдан белгили этгенлерича, эпидемия башланнган кезиуден республикада 45,4 мингден аслам тест бардырылгъанды. Ауругъанла бла тюбешип, инфекция жукъгъанлыкна ишекли 1806 адам юйлеринде турып, медицина тинтуиледен ётедиле, ол санда РФ-ни Саулукъ сакълау министерствосуну буйругъуна тийишлиликде, алагъа компьютер томография бардырылады.

Госпитальлада 834 адам турады, ол санда реанимация бёлюмде 49 инсан. 599 саусузгъа болушлукъ амбулатория халда бериледи. Коронавирусну шартлары болмай ауруну 255 адам кётюреди.

Россейде COVID битеу регионлада да барды, ол бюгюнлюкде 414,8 минг адамгъа жукъгъанды. Баш кюн ауругъанлагъа 9035 адам кёшулгъанды. Вируслан 175,8 минг инсан сау болгъанды (ол санда баш кюн – 3994 адам). Къыралда андан 4855 инсан ауушханды (баш кюн – 162).

Хал бютюнда Москва (183 минг ауругъан) эм Москва (39,7 минг саусуз), Нижегород (10,1 минг), Свердловск (5,7 минг) областлада бла Дагъыстанда (5,1 мингнге жууукъ) кыйыйды.

Бу кюнледе уа РФ-ни Муслийманларыны дин управлениясы межгитлеге жюрюую жорукъларын тохташдыргъанды. Пандемия бла байламлы карантинни ал кюнлеринде окъуна битеу къыралда да межгитле жабылып, алада жума намазла бардырылмагъандыла. Болсада тыйгъычла 1 июньдан аз-аз кетерилип башларыкълары белгили этилгенди.

РФ-ни муфтиятыны сайтында межгитлеге келиуню жорукълары да басмаланнгандыла. Алай бла межгитте келгенле бир бирден кенг турургъа, медицина маска бла къол къапла киерге тийишлидиле, кирген жерледе дезинфекторла салынырга керекдиле.

Болсада 65 жылдан таматалагъа, юслеринден ауруу кетмегенлеге алыкъа межгитлеге келмезге эсгертилликди. РФ-ни муфтийини биринчи орунбасары **Дамир Мухетдиновну** айтханына кёре, Москвада ара межгит 1 июньда ачылады, алай жума намаз къылыуну юсюнден оноу энтта чыгъарыллыкъды. «Адамла келсерин къалай жюрютгенлери, биз аланы барысын да маскала, къол къапла бла къалай жалчыталлыгъыбыз, башха жумушла тергелликдиле»,- дегенди ол.

Болсада регионлада, ол санда Къабарты-Малкъарда да, межгитлени ачыуну юсюнден алыкъа сёз бармайды.

Джонс Хопкинс атлы университет белгили этген тарихлеге кёре уа, битеу дунияда бу ауруу 6,1 миллион адамгъа жукъгъанды, аладан 372 мингден аслам ауушхандыла. Алгъынча, хал Американы Бирлешген Штатларында къыйынды –анда ауругъанланы саны 1,79 миллиондан атлагъанды. Вирус жукъгъанланы саны Бразилияда уллулай къалады – 514 минг, бу къыралда экинчи жердеди. Россей ючюнчю болгъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима

Алгъышлау

«Бизни баш борчубуз – сабийлени саулукълула эмда насыплыла болуп ёсерча этиу»

«Сабийлени ышарыулары, аланы хар жангы жетишимге кууууларыны бизге, абаданлагъа, эм къыйматлыды, - деп алгъышлагъанды КъМР-ни Башчысы Казбек Коков Сабийлени къоруулауну халкъла аралы кюню бла Instagram страницасында. -Сабийлени къоруулау, аналыкъгъа билеклик, ёсюп келгенлени бюгюннгю эм тамблагъы кюнлерине жарсыу - къыралыбызны социал политикасыны бек биринчи магъаналы борчу болгъанды эм не заманда да алай боллукъду. Сабийлик бла жаш заман адамны тохташыуунда, аны инсанча, гражданинча къуралыуунда жууаллы кезиудю. Бизни бирикген борчубуз - республикабызны сабийлери кеслерин жашауда табарча, саулукълула эм насыплыла болуп ёсерча этиудю.

Сабийлени къоруулауну халкъла аралы кюнюнде жашауларын ёсюп келгенлеге жоралагъанлагъа – ата-аналагъа, юйреториучюлеге, усталагъа, медиклеге, социал ишчилеге – ыразылыгъымы билдирирге излейме.

Сизни эм Къабарты-Малкъар Республиканы битеу жамауатын бу ариу эм керти да огъурлу байрам бла алгъышларгъа сюеме!»- деп айтылады КъМР-ни Башчысыны Instagram страницасында.

ЭС БЁЛЮУ

Кёлден тежеуле бла саугъала

Сабийлени къоруулауну халкъла аралы кюнюнде КъМР-ни Парламентини депутатлары къыйын жашау болумгъа тюшген балачыкъларгъа энчи эс бурадыла.

Бийыл эпидемиология болум бла байламлы парламентарийле алагъа къонакъгъа бармазгъа дегендиле. Алай аланы саугъасыз а къоймагъандыла. Учреждениягъа бек алгъа не зат керек болгъанын сурап, аланы тапдыргъандыла, ол санда инвентарь сатып алыргъа ахча, дезинфекция затла, аш-суу бергенди, сабийлеге саугъала да алгъандыла.

Депутаттары къауум спикер **Татьяна Егорованы** башчылыгъында Хартанда ёксюз эм къарар адамлары болмагъан сабийле тургъан 5-чи номерли интернатда болгъандыла. Татьяна Борисовна сабийлени алгъышлагъанды, алагъа салукъ, окъууда жетишимле, солуу кезиу жарыкъ болурун, битеу муратлары толурларын тежегенди.

- Сизни иш кёллюлюгюз, сабийлеге сюймеклигиз, чомартлыгъыгъыз ючюн жюрегимден алгъыш этеме. Биз ёсюп келген тёлюню фахмусун айныгъыда, саулукъларын сакълауда, къорхъуусузлукъларын жалчытыуда битеу онгларыбызны бириктирирге керекбиз. Дуния башында сабийден багъалы жукъ да жокъду!- дегенди Егорова интернатны усталарына.

КъМР-ни Парламенти Сабийле тургъан 5-чи номерли интернатны къонакъгъа алгъанлагъа «Намыс» республикалы реабилитация арагъа, Прохладныйде сабий юйинтернатха, Хартанда ёксюз эм къарар адамлары болмагъан сабийле тургъан 5-чи номерли интернатха, Приближная элде юйге, Акъылбалыкъ болмагъанлагъа «Намыс» республикалы реабилитация арагъа, Прохладныйде сабий юйинтернатха, Хартанда ёксюз эм къарар адамлары болмагъан сабийле тургъан 5-чи номерли интернатха, Приближная элде 2-чи номерли энчи (коррекцилы) интернатха, Сабий-жаш тёлю спорт адаптив школгъа шеф болушлукъ этгенин белгиледиле.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

С.А. Умовагъа «Къабарты-Малкъар Республиканы халкъыны социал къоруулауну сыйлы ишчиси» сыйлы атны атауну юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

Кёп жылланы бет жарыкълы ишлегени ючюн **УМОВА Светлана Абдуловнагъа** – «Къабарты-Малкъар республиканы сабий фонд» регион жамауат жандауурлукъ фондну башчысына «Къабарты-Малкъар Республиканы халкъыны социал къоруулауну сыйлы ишчиси» сыйлы атны атаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.КОКОВ
Нальчик ш., 2020 жылда 29 майда, №62-УГ

«Жангы коронавирус жукъгъан ауруудан сакълануыну амаллары бардыргъан кезиуде саулукъ сакълау системаны энчи ишчилерине кёллендириу тёлеулени тохташдырыуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы 2020 жылда 2 апрельде чыгъаргъан №33-УГ номерли Указына тюрлениуле кийириуню юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

УКАЗЫ

1. «Жангы коронавирус жукъгъан ауруудан сакълануыну амаллары бардыргъан кезиуде саулукъ сакълау системаны энчи ишчилерине кёллендириу тёлеулени тохташдырыуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы 2020 жылда 2 апрельде чыгъаргъан №33-УГ номерли Указына 1-чи пунктну биринчи абзацында «эм къырал» деген сёзлени», саулукъ сакълауну «2-чи номерли шахар клиника больницасы» къырал бюджет учреждение, саулукъ сакълауну «Районла аралы кёп профильли больницасы» къырал бюджет учреждение, «Районла аралы кёп профильли больницасы» къырал бюджет учреждение, «Аманда аллыгъа, ол санда къырал» деген сёзлерге алышдырып тюрлендирирге.

2. «Жангы коронавирус жукъгъан ауруудан сакълануыну амаллары бардыргъан кезиуде саулукъ сакълау системаны энчи ишчилерине кёллендириу тёлеулени тохташдырыуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы 2020 жылда 2 апрельде чыгъаргъан №33-УГ номерли Указыны 2-чи пунктуна бла къабыл кёрюлгенди, 25.1 пунктуна бла 2 апрельде чыгъаргъан №33-УГ номерли Указы бла къабыл этип, тюзетиуле кийириргеди:

«2.10. Чеклеуле, 2.1 пунктну экинчи эм ючюнчю абзацлары эм бу Указны 2.5 пунктну бла тохташдырылгъанла, спортчуланы – Россей Федерацияны эм Россей Федерацияны субъектлерини жийымдыкъ командаларыны келечилерини – жарау этген заманларына, аскерчилеге эм низам сакълагъан органланы ишчилерине, андан сора да, келишим этилген къырал контрактланы чеклеринде борчланы толтруургъа жайылмайдыла.».

2. Бу Указ 2020 жылда 1 июньдан башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.КОКОВ
Нальчик шахар, 2020 жылда 29 май, №60-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны «Къабарты-Малкъар Республиканы тийресинде бийик хазырлыкъ низамны эм жангы коронавирус жукъгъан ауруу (2019-nCoV) жайылмазча къошакъ амалланы кийириую юсюнден» 2020 жылда 18 мартда чыгъарылгъан 19-УГ номерли Указына тюрлениуле кийириую юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны «Къабарты-Малкъар Республиканы тийресинде бийик хазырлыкъ низамны эм жангы коронавирус жукъгъан ауруу (2019-nCoV) жайылмазча къошакъ амалланы кийириую юсюнден» 2020 жылда 18 мартда чыгъарылгъан 19-УГ номерли Указына быллай тюрлениуле кийириргеди:

а) 2.5. пунктну быллай редакцияда жазаргъа:

«2.5. Санитар-эпидемиология болум игиленгинчи тау-лыжа трассаланы, аламала солугъан объектлени ишлерин, жерлени айтыудан альуну, пансионатлада, солуу юйледе, турист базалада, санатор-курот организациялада (санаторийледе), санатор-саулукъ кючлеу сабий лагерьледе, кюнаокъ юйледе, курорт районлада орналгъан башха жерледе гражданланы алыуну эм жерлеге тийишдириую (служебный командировкалагъа бла иш жолоучуулукъда болгъан инсанланан къалгъанланы) тохтатыргъа.»;

б) быллай магъанада 2.10 пункт бла толтуургъа:

«2.10. Чеклеуле, 2.1 пунктну экинчи эм ючюнчю абзацлары эм бу Указны 2.5 пунктну бла тохташдырылгъанла, спортчуланы – Россей Федерацияны эм Россей Федерацияны субъектлерини жийымдыкъ командаларыны келечилерини – жарау этген заманларына, аскерчилеге эм низам сакълагъан органланы ишчилерине, андан сора да, келишим этилген къырал контрактланы чеклеринде борчланы толтруургъа жайылмайдыла.».

2. Бу Указ 2020 жылда 1 июньдан башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.КОКОВ
Нальчик ш., 2020 жылда 29 майда, №61-УГ

Юч жылдан жети жылгъа дери сабийлеге хар айдан ахча тёлеуле этиуню низамына эм болумуна тюзетиуле кийириую юсюнден, Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы 2020 жылда 13 апрельде чыгъаргъан №39-УГ номерли Указы бла къабыл кёрюлгенди
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1. Юч жылдан жети жылгъа дери сабийлеге хар айдан ахча тёлеуле этиуню низамына эм болумуна, Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы 2020 жылда 13 апрельде чыгъаргъан «Юч жылдан жети жылгъа дери сабийлеге хар айдан ахча тёлеуле этиуню низамыны эм болумуну юсюнден» №39-УГ номерли Указы бла къабыл кёрюлгенди, 25.1 пунктуна быллай къошакъ этип, тюзетиуле кийириргеди:

«25.1. Юйюрню келечилерине хар биринне файданы санагъанда, Россей Федерацияны «РФ-де халкъны иш бла жалчытыуну юсюнден» федерал законуна тийишлиликде, ишсиз болгъанын тохташдырыуну юсюнден заявление берген кюнден башлап файдала саналмайдыла. Белгиленнген файдалагъа бу низамны 24-чю пунктунда «а» подпунктунда бардыла.

2. Бу Указ кючюне официальный халда басмаланнгандан сора киреди.

3. Бу Указны 1-чи пунктунда белгиленнген низам 2020 жылда 31 декабьге дери ишлейди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.КОКОВ
Нальчик ш., 2020 жылда 29 майда, №61-УГ

БОЛЖАЛЛА ТОХТАШДЫРЫУ

Быйыл мектеплени тауусханла къачан эмда къаллай экзаменле берликдиле

Белгилисича, быйыл коронавирус жайылып баргъаны хатасындан Бир къырал экзаменле алгъадан тохташдырылгъан кюнледе бардырылырча онг чыкъмады. Эсгерте кетейик, ала, тёреде болуучусуча, ахыр кюнгуроу къагъылгъанындан сора 25 майдан башланыргъа керек эдиле. Сынауланы кезиуюн 8 июньнга да кёчюрген эдиле, артдаракъда уа Жарыкъландырыу министерство ол кюнню дагъыда кечирек заманнга созуллугун айтханлыкъгъа, энчи бу неда ол кюн деп белгилемеген эди.

Бюгюнлюкде Рособрнадзор ЕГЭ-лени болжалларын жанъдан тохташдыргъанды. Алай бла аланы мурдорлу кезиулери (основной этап) 3 июльдан башланырлыкъды. Ол кюн сынаулагъа орус литературадан, географиядан эмда информатикадан экзаменлени сайлагъанла келликдиле.

Алгъын жыллада орус тилден ЕГЭ бир кюнню ичинде берилип къалгъанды. Бу жол а алай боллукъ тюйюлдю. Ол эки кюнню ичинде – алтынчы эмда жетинчи июльда – бардырыллыкъды. Бу дерсден битеу да сабийле сынауланы бергенлерин билесиз, ол аслам вузгъа окъуугъа кирир ючюн керек болады.

Аны себепли андан экзамен озгъан заманда кёп адам да жыйылады. Быйыл орус тилден сынауланы эки кюннге бёлюрге дегенлерини сыптауу да анданы – выпускниклени бир жерге асыры кёп жыймазгъа эмда пандемияны кезиуюнде изленген марданлаы, чеклени сакълауда. Алай бла уа жамаатны саулугъуна да къоркъуу боллукъ тюйюлдю. Къайсы школну келечиси ЕГЭ-ге не кюнде барлыкълары уа алагъа алгъадан билдирилликди.

Бу жол профильли математикадан сынаула уа 10 июльда боллукъдула. Быйыл бу предметни мурдорлу тюрлюсюнден (базалы) ала бериллик тюйюлдюе. Алгъадан аны сайлагъанлагъа математикадан белгилери аттестатха аланы окъуу жылны кезиуюнде болдургъан жетишимлерине тийишлиликде салынып къаллыкъдыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Казбек КОКОВ:

Чыкъгъан тыйгъычланы жетишимли онглап, алгъа тири барыргъа

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Эсепге тюшген ишсизлени саны ёсгенди – биогонлюкге ала 23622 адам болгъандыла. Он ишсизлеге саналгъан инсанлагъа бир жолгъа тёленгген 5 минг сом регион болушлукъну кийириу бла да байламлыды. 12 мингден аслам адам аллай тёлеуелени алгъандыла, битеу да бирге 64 миллион сом чакълы бир ахча. Жууукъ юнледе болушлукъ энтта да 3 минг гражданнга этилликди, 15 миллон сом чакълы бир ахча ёлчемге.

КъМР-ни жыйыдыкъ бюджетине эм жер-жерли бюджетлерине налог эм налог болмагъан файдаланы келиулери азайгъандыла. Беш айны эсеплерине кёре, ала 10 процентге азайгъандыла. Тохташхан социал-экономика болумда бюджетни файда кесегине келиуле азая барлыкъ болурла.

Республиканы оноучусу бюгюннгю болумлада гражданлагъа бла экономикагъа себеплик бек магъаналы борч болгъанын белгилегенди. Керек болса, ишлей тургъан мадарлагъа болжалгъа салмагъанлай жангыларын къошгарга тийишлиди. Андан сора да, Казбек Коков алгъа къабил кёрюлген социал борчланы толтурмай къояргъа жарамазлыгъын, ангылашыныулу сыптаула бла бюджетге келиулени къысхаргъанларын жабарча ич резерведеген амал излерге кереклисин чертгенди, ол санда къырал ырысхыны жюрютюуде тап оноула этди.

Кенгешни чегинде жерледе суу бла жалчытылыныу, социал бёлюмню, жол мюлкню объектлерин жангыртыу эм тынгылы ремонт этиу соруулагъа энчи къаралгъанды. 2020 жылда миллет проектлени регион кесеклерине кёре 80 объектни къурулушлары эм жангыртыулары пландадыла, ол борчлагъа 2 миллиард сомдан артыкъ белгиленгенди. Бусагъатда миллет проектлени бла къырал программаланы бардырыуну чеклеринде 213 контрактха къол салынганды. Асламыракъ келишимле «Къоркъуусуз эм качестволу автомобиль жолла», «Демография», «Экология», «Маданият» ызлада этилгенديле.

КъМР-ни таматасы, бу ишни андан ары тири этиргге тийишлисин белгилеп, регион проектлени кураторларына бла жууаплы министрлеге «контрольный точкаланы» ётгенлерине эм программадагъы ишлени заманында эм качестволу тамамланнгарлыгына кёре тюз багъа бериллигин чертгенди.

Казбек Коков Правительствогъа магъаналы объектлени тизмесин, Къабарты-Малкъар Республиканы къуралыуну 100-жыллыгъына хазырланыу эм аны белгилеу ишле жаны бла биогонлюкге жарашдырылгъан планлагъа жангы предложенияла хазырларгъа буюргъанды. Ол юбилей дата регионну хар инсанына жашауну игиленнгени, социал-экономика ырахатлыкъ бла эсинде къалырга тийишлиди.

Ахырында Казбек Коков «къайсы кризис да – жангы онгду, биз ол онгну хайыранлыпъ, жашаугъа кийиригге борчлубуз. Хар бирибиз да кесини ишинде кюч-къарыу салыргъа, тири алгъа барыргъа итинигге керекди» дегенликни белгилегенди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

ПОЛИТИКА ПАРТИЯЛАДА

Урунуу кодексге тюзетиуле юйден ишлегенлени эркинликлерин сакъларыкъдыла

«Единая Россия» РФ-ни Урунуу кодексине тюзетиулени хазырлагъанды. Ала, офисге келмей, ишчи борчларын юйлеринде толтургъанланы эркинликлерин сакъларыкъдыла, дейдиле партияны келечилери.

Партияны башчысы **Дмитрий Медведев** онлайн кенгешледен биринде Урунуу кодексге тюзетиулени жарашдырыргъа буюргъан эди. Он санда офисге келмей, ишчи борчну юйде толтурууну низамын къурагъла. Бу кюнледе уя Къырал Думада партияны фракциясыны депутатлары хазырлагъандыла.

Документ Предпринимательлени бла промышленниклени Россейли союзунда эмда РФ-ни жалынчакъсыз профсоюзларында эксперт тинтиуледен ётеди. Регионлада партияны жамауат приёмныйлеринде уя инсанланы урунуу эркинликлерине къаллай бузукълукъла этилгенлери жаны бла соруу бардырылады. Аланы эсеплери да кодексге тюзетиулеге кийирилликдиле.

- Пандемияны кезиуюнде ишчилени бла иш бериучюлени араларында жангы байламлыкъла къуралгъандыла. Келир заманда уя ала андан ары айныркъдыла. Бу болумда уя урунуу жаны бла законланы игилендирирге, ишчи адамны эркинликлерин жалчытыргъа керекди. Алай коллективлени, предпринимательлени, иш бериучюлени оюмлары да эсге алынырга тийишлиди,-дегенди Медведев.

Алай бла уя тюзетиуле офисден тышында ишлегенлени эркинликлери сакъларыкъдыла. Аны бла байламлы законнга «Дистанциялы халда иш» деген ангылатыуну кийирирге, иш бериучю бла Интернетни болушлугъу бла байламлыкъла къурауну низамын эм башха жорукъланы тохташдырыргъа тюшгенди.

Битеу документлени да, ол санда больничныйни да, Интернет бла жиберигге эркин болгъаны айтылады. Тюзетиулени авторлары акъыл этгенлерича, битеу бу ангыламла урунуу келишимде белгиленирге керекди, аны да онлайн халда жарашдырыргъа боллукъду. Документде уя ишчи къалмай техника бла хайырланнганы да жазылады – кесиники неда организация берген бла.

- Тюзетиуледе ишчи эм солуу заман да белгиленирге керекди. Алай бла уя ишчи графикни кеси хазырлаялыкъды, урунуу келишимде башха низам тохташдырылмагъан эсе. Дагъыда иш бериучю не заманда сёлеширге боллугъун да жазаргъа жарарыкъды. Ол тохташдырылгъандан башха заманда сёлешсе, жууап бермей кояргъа боллукъду,- деп ангылатханды тюзетиулени авторларындан бири «Единая Россияны» Къырал Думада фракциясыны башчысы орунбасары **Андрей Исаев**.

КъМР-ни профсоюзланы бирикген организацияларыны башчысы **Фатимат Амшокова** бу башламчылыкъ артыкъда магъаналы болгъанын чертгенди.

- Экономиканы битеу бёлюмлеринде да жангычылыкъла бардырыладыла. Пандемия бизни жашаувузгъа тюрлениуле кийиргенди. Аны бла байламлы урунуу законла да алышыныргъа тийишлидиле. «Единая Россияны» депутатлары хазырлагъан тюзетиуле кереклидиле, ала ишлерин офислен тышында толтургъанланы эркинликлерин сакъларгъандыла,-дегенди ол.

Владилен ПЕЧОНОВ,
«Единая Россияны» КъМР-де регион бёлюмюню пресс-службасы.

Быйыл мектеплени тауусханла къачан эмда къаллай экзаменле берликдиле

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Физиканы бла тарыхны жаратхан выпускникле уя Бир къырал экзаменлерине 13 июльда барлыкъдыла. Бу айны оналтынчы кюнюнде уя школланы тауусханла химиядан бла обществознаниядан билимлерин ачыкъларыкъдыла.

Биология дерсни бла тыш къыраллы тиллени сюйгенле сынаулагъа бир кюнде – 20 июльда келликдиле. Эсгерте кетейик, ол кюнде ингилизчадан, французчадан, бирсиледен да бу экзаменни жазыу кесеги бардырыллыкъды. Тиллени жаратханла аны кёлден берилген бёлюмюне уа, ол къайсысындан болгъанына тийишлиликде, эки кюнню ичинде – жыйырма экинчи эмда жыйырма ючюнчю июльда, бардырыллыкъдыла.

ЕГЭ-лени жаланда вузлагъа окъургъа кирликле берликдиле. Ала бардырылгъан пунктлада, белгилегенибизча, коронавирусдан профилактика мадарла да этилликдиле. Ол зат эсге алынып, предметледен сынаулагъа бир жерге келликлени саны да бек кёп боллукъ тюйюлдю.

Майны аллында профильли министерстволаны эмда ведомстволаны келечилери, ата-анала, дагъыда башха жамауат организацияла сагъынылгъан вирус жайылгъан кезиуде экзаменлени онлайн халда бардырыргъа деген оюмну сюзген эдиле. Алай эсе да, аны жашауда бардырырча онг чыкъмагъанды.

Рособрнадзорну башчысы **Анзор Музаев** билдиргеннге кёре, ЕГЭ-лени бардырыргъа деп бёлюнгген технологиялы система ол затха (онлайн халгъа) тийишлисича хазыр тюйюлдю. Вузлада къырал сынаула бла диплом ишлени къоруулаугъа уа дистанциялы халда боллукъдула деп белгилениеди.

Быйыл дагъыда бир жангычылыкъ барды. Эпидемиология болум бла байламлы битеулю эмда орта билим алгъанларына шагъатлыкъ этген аттестатла сабийлеге аланы экзаменле ючюн белгилери эсге алынмай берилликдиле. Сагъынылгъан жангычылыкъ къызыл аттестатла бла байламлы да ол халда боллукъду.

«Окъууда энчи жетишимлери ючюн» деген майдал а онбиринчи классланы бошагъанлагъа битеу да предметледен «бешле» салынгъан къызыл аттестатлары бла бирге бериледи. Былайда да, ангылата кетейик, аланы орус тилден бла математикадан ЕГЭ-леден баллары эсге алынырыкъ тюйюлдюкне.

Нек дегенде быйыл Бир къырал экзамен бийик билим берген окъуу юйлеге кирир ючюн керекли сынаулага бардырыладыла. Абитуриентлени вузлагъа алыуну юсюнден айтхан заманда уя, жарыкъландырыу министр **Сергей Кравцов** ол жаны бла кампания алгъадан белгиленнген болжаллагъа кёре ишлеригди.

Бюгюннгю болумлада мектеплерибиз къалай ишлегенлерини, ала бла окъуу жылны къалай тауусханларыны юслеринден да биз бир къауум адамгъа соргъанбыз. Сёз ючюн, Зольск районну малкъар эллеринден бири Кичибалыкъда быйыл школну жаланда тёртеулен бошайдыла.

Аладан ючюсю – Жаппуланы Фатима, Шамаланы Диана бла Фатима – алтын майдала аллыкъдыла ол белгиленнгенди. Алай эсе да, къызчыкъла ЕГЭ-ле берлик тюйюлдюле. Бийик билимге жолларын колледжледен башларгъа сюедиле.

Директор **Боташланы Рада** бизге билдиргеннге кёре, коронавирус бла чеклениую кезиуюнде дистанциялы окъутуу алгъадан алагъа алай тынч болуп да къалмагъанды. Элни хар къалайындан да сотовый байламлыкъ тап ишлеп да турмагъанды. Аны ючюн устазла гитче классланы сабийлерини юйлеринде окъуна эмда тургъандыла ала толтурургъа тийишли ишлени.

Артда уа педагог-коллектив элни администрациясындан болушлукъ тилегенди. Аланы себеплик этиулери бла сотовый байламлыкъ бла болум игиленип, дерсле берирге да тынч болгъанды. Рада Рамазановна окъуучулары бир жылгъа деп белгиленнген программаны толусунлай тауусханларын да айтханды. Ала, школ жашауда эрттеден тохташтырылгъан тёрени бузаргъа сюймей, выпускниклерине ахыр къонгуроу линейкасын 25 майда онлайн халда бардырып, кёллерин кётюрген алгъышла этгенديле.

Нальчикни отуз экинчи номерли мектебин а быйыл 100 жаш бла къыз бошайдыла. Ала бу кюнледе алгъадан белгиленнген сынау халда бардырылгъан экзаменлени да бере турадыла. Школну башчысы **Макытланы Асият** билдиргеннге кёре, алада бу жумуш тап къуралыпды.

Андан сора да, окъутууну дистанциялы халгъа сунмай тургъанлай кёчюрюрге тюшгенлеринде да, устазлагъа, окъуучулагъа да къыйын тюйюлдю. Ала билим берууню башха-башха платформалада бардырып, тамата класслада дерслени бешинчи июньнга дери этлиликдиле.

Жюз выпускникден онтёртюсю алтын майдалла аллыкъдыла. Аланы араларында таулу къызчыкъла Керменланы Альбина, Байзуллаланы Аминат, Байсыланы Джаннет, Бачиланы Фариза, Гёраланы Белла, Тёппеланы Айнура да бардыла.

Школну тауусурукъла барысы да барлыкъдыла сынаулагъа. Ала асламысында математикадан, орус тилден, биологиядан, химиядан эмда тарыхдан ЕГЭ-лени сайлагъандыла. Сагъынылгъан мектепде уя алыкъаахыр къонгуроугъа жораланнган байрам озмагъанды. Ала аны 5 июньда онлайн халда бардырыргъа деп турадыла.

Черек районну Бабугент элинде уя быйыл 21 выпускник барды. Аладан ючюсю – Заныколаны Дарина, Деваланы Алина, Глашланы Азиза майдалла аллыкълары белгилиди. Школну тауусурукъладан Бир къырал экзаменнге онусу барлыкъдыла.

Барыбыз да билгенликден, биринчи-сегизинчи класслагъа быйыл окъуу жыл болжалдан алгъа - 30 апрельде - тауусулгъанды. Директор **Мокъаланы Даниял** бизге билдиргеннге кёре, алагъа-белгиленнген программа толусунлай берилгенди.

Окъутууну онлайн халда бардырыргъа керек болгъанынды, бир-бирге, анга артыкъ уллу магъана бермей, къуугъанган да этгенديле. Алай а иш бла betден-betге болургъа тюшгенде, ол кесини алай тынч болмагъанын да кёргюзтгенди. Интернет, аны бла байламлы да техника жетер чакълы бир болгъанлыкъгъа, бу болумда бардырылгъан дерсле, айхай да, айырмалыдыла.

Огъарыда биз окъуу планны толусунлай берилгенин сагъынгъанбыз. Алай эсе да, Даниял Халимович: «Биз къолубуздан келгенни этгенбиз, алай аны качестволу болгъаны бла къалгъанын заман ачыкъларыкъды», - дегенди, ол затны юсюнден айта.

Кертиди, бюгюнлюкдеча болумгъа билим бериу бизни къыралда алыкъа бир заманда да тюбемегенди. Устазла кече-кюн демей ишлегендиле, сабийлеге уя окъутууну проблемалары бла кесленине betден-betге къалырга тюшгенди.

Бир-бирле онбиринчи классланы тауусханлагъа быйыл сынаулагъа хазырланыргъа бютюн кёп заман бар эди, дейдиле. Алай а бирсиле алай сунмайдыла. Алагъа бегирек тамблагъы кюнню юсюнден сагъышланыргъа, арыргъа, ауарагъа къалыргъа да тюшгенин чертедиле. Ол оюмну Мокъа улу да айтады.

Къалай-алай эсе да, энди окъуу жыл тауусулады. Педагог коллективле, школланы администрациялары аланы къолларында билим алгъанлагъа аны тийишли даражада берир ючюн битеу да амалланы хайырландыла.

Кертиди, экзамен жаланда жамауат быйылча болумгъа тюшген кезиуде угъай, хар заманда да стрессди. Алай эсе да, жаш тёлю бу сыналадан тап ётер, жетишимлерине кёллери кётюрюлюп, ата-аналарын, устазларын да къуундырырла деп ийнанабыз.

ТРАМЛАНЫ Зухура.

Парламент

Жумушларын тынгылы толтургъан организацияланы атлары айтылгъанды

Жылны ичинде КъМР-ни культура, саулукъ сакълау, билим бериу, халкъны социал жумушларын тамамлау учреждениялары толтургъан ишни качествосуна кёре къыралда 19-чу жерден ючюнчю жерге чыкъгъанды. Аны юсюнден Парламентни пленар жыйылыуунда белгили этилгенди.

Организация 2019 жылны ичинде кеслерини борчларын къалай толтургъанларына багъаны жалынчакъсыз экспертле бергендиле. Отчётну КъМР-ни Башчысы «РФ-ни субъектлеринде законла чыгъарыучу (представительный) эм толтуруучу къырал власть органланы ишлерине къурауну битеулю принциплени юслеринден» федерал законнга тийишлиликде хар жыл да хазырлайды.

Ведомстволу организацияла кеслерини борчларын къалай толтургъанларын сюзюу жамауат контрольну амалларындан бириди. Ол, биринчиден, биригиуле къалай ишлегенлерин, алада болгъан кемчиликлерин ачыкълар мурат бла бардырылады. Экинчиден а, ала тамамлагъан жумушланы юслеринден жамауатха белгили этиледи.

Отчёт бла депутатланы КъМР-ни урууну, социал къоруулау министри **Асанланы Алим** шагъырей этгенди. Бу махкеме жалынчакъсыз багъа бериуге жууаплы болгъанын белгилерчады.

Алай бла экспертле 188 организация къалай ишлегенлерин сюзгендиле. Ол санда саулукъ сакълауда – 20, культурада – 50, билим берууде – 106, халкъны социал жумушларын тамамлауда уя 12 учрежденияны. Ала организацияла толтургъан ишни юсюнден информацияны ачыкълыгъы, алада адамлагъа рахматлы болумла къуралгъанлары бла къалгъанлары, ол санда жумушларын тамамлагъанда къаллай бир заман къоратылгъаны да эсге алынгъанды.

Андан сора да, саулукълары осал болгъанла биригиулени жумушлары бла чырмаусуз хайырланырча онгла болгъанлары тинтилгенди. Ишчиле алагъа келгенлеге къалай тюбегенлери, не кёзден къаралгъанлары, аланы излемлери къалай толтурулгъаныны ыразы болгъанлары бла къалгъанлары да тергелгенди.

Асанланы Алим билдиргенича, саулукъ сакълауда эм иги учреждениялары санына Ара поликлиника, Медицина консультация-диагностика ара, Аллергиягъа къажау ара чыкъгъандыла. Культурада Быллымда бла Урожайныйде эмда Бахсан шахарда маданият юйле, Камменномостскийде культура юй жумушларын башхаладан айырмалы болгъанлары белгили этилгенди.

Социал сферани юсюнден айтханда, Урван районда бла Нальчикде социал жумушланы толтургъан комплекс арала, Юйюрлеге эм сабийлеге социал болушлукъ берген республикалы ара эм игиле болгъанлары ачыкъланнганды. Билим берууде уя 25 организация 100 балл алгъандыла.

Аладан 12-си - Зольск районда, жетиси Терк районда орналыпдыла, Нальчикде, Бахсанда эмда Элбрус районда - экишер махкеме. Министрни айтханына кёре, быйыл 201 махкеме кеслерини борчларын къалай толтургъанларын тинтирге мурат барды.

Депутатланы докладчыгъа соруулары кёп болгъандыла. Спикер **Татьяна Егорова** жалынчакъсыз тинтиулени бардыргъан организацияла къалай сайланнганларын билирге сюйгенди. Алим Орусбиевич айтханыча, аланы профильли министерстволада жамауат советле айырадыла.

Сёз ачыкъланнган кемчиликлени кетериуню юсюнден да баргъанды. Асан улу билдиргенича, алагъа къоранчла уллудула. Учреждениялары файдаларына азлыгъыны, алагъа ахча керекли ёлчемде бёлюмегени ючюн кемчиликлени асламын кетеririге онг жокъду. Болсада, бу шарт эсге алынмай, учреждениялану таматаларын дисциплина жууапха тартхан кезиуле болгъандыла.

Татьяна Борисовна 2018 жылда тинтиуле жаланда къырал бюджет организациялада бардырылгъанына эс бургъанды. Алай быйыл а аланы тизмесине энчи иели компанияла да къошулгъандыла. Файдалары, тамамлагъан жумушлары тенг болмагъан биригиулени тенглешдириу тюзмюню, деп соргъанды ол. Асанланы Алимни айтханына кёре, ала барысы да потребительлени жумушларын толтурууну жорукъларын сакъларгъа борчлудула.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Проект

Инженерлени хорламны жууукълашдырыугъа къошумчулукълары

Уллу Ата журт урушда Хорламны 75-жыллыгъын белгилеуню чеклеринде Россейни къырал библиотекасыны «От Винта!» фестивальны къурагъанланы эмда Миллет электрон библиотеканы (НЭБ) башламчылыкълары бла «Хорламны инженерлери» деген Халкъла аралы проект бардырылып тебирегенди. Анга Россотрудничество эмда РосМолодёжь агентствола да себеплик этедиле.

Проектни баш магъанасы - Уллу Ата журт урушну кезиуюнде совет инженерлени, урууну коллективлени, конструктор бюроланы, илму-излем институтланы, промышленность эмда илму объектлени жигитликлерине, тириликлерине, къармашыулукъларына жораланнган тарых документлени жыйыу эм тийишдириу бла байламлыды, дейдиле КъМР-ни Промышленность, энергетика эм сатыу-алыу министерствосунда.

Проектге къатышыргъа, ол урушда хорламны жукълашдырыгъан аллай инженерлени, конструкторланы, жангы затла къуурачуланы юслеринден документлери болгъанла чакъырыладыла.

Миллет электрон библиотеканы порталында «От Винта!» бёлюмде #ХорламныИнженерлери деген орун къураллыкъды. Битеу жыйылгъан материалла анда басмаланырыкъдыла. Бу тема бла байламлы хар айтылгъан затха документле шагъатлыкъ этселе керекди: газетле, монографияла, эсгертиуле, техника къагъытла эм башха затла. Сейирлери болгъанла НЭБ-ни материалларын да хайырланыргъа болукъдула.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

Игиледириу

Жамауат бла юй тёгереклени – тап халгъа

Черек районда бир талай кёп фатарлы юйлени тийрелерин эмда арбазларын тапландырыу барады. Бу ишле «Единая Россия» политика партияны «Тап шахар болум къурау» деген программасы чеклеринде къуралгъандыла, деп билдиргендиле муниципалитетни жер-жерли администрациясындан.

Шёндюге къурулушчула Къашхатауда Шогенцуков, Абай эмда Мечи улу атлы орамлада битеу да жети юйню тийресин тап халгъа келтириу бла кюреше турадыла. Подряд организацияны ишчилери эски конструкцияланы кетерediле, жангы асфальт жаядыла, тёгерек-башны жашиллендиреديле. Ызы бла сабийлеге ойнарча майданчыкъла, машиналаны салыр жерле къурарыкъдыла эмда жангы бордюрла орнатырыкъдыла. Бу жумушланы барына да къыралны, республиканы эмда районну бюджетлеринден битеу да 4,197 миллион сом бёлюннгенди.

Сагъынылгъан программаны чеклеринде дагъыда жамауат тийрелени тапландырыргъа умут барды. Ол санда Жемталада Маданият юйню арбазында 1,323 миллион сом багъасына мадар этилликди. Бызынгъыда аллай объектни тёгерегин тийишли халгъа келтирирге 523 минг сом къоратыллыкъды. Андан сора да, Аушигерде межгитни арбазын эмда Черек районнга кирген жерде орнатылгъан стеланы жангыртыргъа дейдиле. Биринчисинде – 48, экинчисинде уя 815 минг сом къоратыллыкъды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Юбилей

«ОКЪУУЧУМУ ЫРАЗЫЛЫГЪЫ АКЪБАШ ТАУУМ КИБИКДИ»

Къабарты-Малкъарны халкъ жазыучусу, Россей Федерацияны культурасыны сыйлы къуллукъчусу Гуртуланы Элдар туугъанлы бу кюнледе сексен беш жыл болады.

БИЛИРГЕ ТАЛПЫНЫЫЛУКЪ

Ол Нальчикде белгили поэт Гуртуланы Бертни юйюрюнде туугъанды. Артда ала ата-бабалары жашап кетген Акъ-Суугъа кёчгендиле. Элдар эсли сабий болгъанды – бешжыллыгъында окъуугъа, жазаргъа юйренгенги. Атасыны уллу библиотекасына болгъан китапланы, баям, барын да окъуп чыгъарыкъ болур эди, уруш кыйынлыгъы жетмеге.

Ол «Одиссейни къайтырын сакълай» деген повестинде кеси жазгъанча, душман Нальчикге киргенде, ол быллай китаплары болгъанланы къара чёнге салады деп, къоншу тиширыу аман хапар келтиргенде, Уста, Жаболаны Тауланны къызы, бек абызыргъанды. Ол, аланы улу байлыкъгъа санагъан баш иесини аллында терс болурма деп, алай а сабийлерине къоркъуп, аланы отха атханды. Китапланы асламысын андан хатасыз чыгъаргъыра къоншу къыз болушханды. Аны хайырындан ала артда кеслерини эски жерлерине – тапкаларына къайтхандыла. Одиссейни юсюнден китап да ол отдан сау чыкъгъанладан эди. Аны жигитин сакълагъанча, сакълагъандыла сабийлери уруш аулакъларында айланнган Бертни.

МУТХУЗ КЕЗИУНЮ ЖАРЫКЪ ТАКЪЫЙКЪАЛАРЫ

Элдар, жыл саны жетип, школгъа хазырланнганлыкъгъа, устала урушха кетип эдиле да, окъууну аскларыбыз башлар онг болмагъанды. Бир кесекден а тамагъала - аппа, ынна да - ийнакъ этип ёсдюрген сабийлеге, аланы кеслерине да узакъ жол чыкъгъанды.

Юйюр бир кесекден Киршёлк деген элге кёчгенди. Не кыйыын заман болса да, сабий сабийлигин этеди. Элдар былай эсгереди: «Алай ахырзаман иссиликде арыкъ суунда жууунган, мароко терекни къагъап, аны марокосундан тойгъунчу ашагъан да Кёчгюнчюлеге ата журтларына къайтыргъа эркинлик берилгенин да ол анда, Тянь-Шань таулада, Къытай чегинде, Торугъарт деген ауушда эштингди. Айхай да, къайсы таулуну да жашаууунда ол бек белгили, багъалы, къуучанчлы да заман болуп къалгъанды. Малкъар халкъны асламысы 1957 жылда жаз башына кеси эллерине къайтхандыла.

Мында Элдар эки жылны Тырныауузну медсанчастында санитар врачны орунбасары болуп ишлегенди. Ол аны сайлау этген, адабиятха жол ызлагъан заманы болгъанды. Артда ол «Къызылканат танглары» деген романын, «Желли къолну отлары» деген повестин, «Мукуланский маршрут» деген киносценарийин да жашауууну ол кезиуюне атап жазгъанды.

АДАБИЯТ ЖАЙЫЛЛЫГЪЫН СЫНАУ

Гуртуланы Элдар1959 жылда Нальчикге къайтыр, Къабарты-Малкъар къырал университетни тарых-филология факультетине кирип, ишге уа Къабарты-Малкъар къырал китап басмада кичи редакторну къуллугъунда тохтагъанды. Аны биринчи хапарлары газетледе, «Шуёхлукъ» альманахда басмаланып башлагъандыла.

Биринчи китабы уа «Тенглерим» деген ати бла 1962 жылда чыкъгъанды басмадан. Ары беш хапар киргендине. Ол окъуучуну бла авторну араларын ариу ангылашыулу тили бла, жаш жигитлени умутлу жолларын суратлау бла байлагъанды.

1968 жылда Гурту улуну радиогъа баш редактор этип чакъыргъанларында, ол дагъыда юч китапны автору эди. «Азретни къуанч кюню» хапарладан, новелладан, сабийлеге жазылгъан чыгъармаладан къуралгъанды. Биринчи чыгъарманы бла аны арасы жаланда юч жыл болгъанлыкъгъа, жазыучуну хунери къалай ёсгенин эслерчады.

Китапны атын жюрютген хапарны баш жигити Азрет музыкантды. Ол урушха дери Ленинградда консерваториядa окъугъанды. Фашистлени къолларына тюшгенде, ышанмай, ала анга ойна деп буйрукъ бергенди. Ол Людвиг ван Бетховенни «Ай сонатасын» сокъгъан сагъатда шахаргъа Къызыл Аскерни танклары киредиле. Бу затланы Азрет окъуучусу башда айтылгъан сонатаны сокъгъанында эсгереди.

Бу китапха кирген башха хапарла да магъана жаны бла, къуралыулары бла да зсде къаладыла. Алай а новеллада деп берилген «Акъ телефон» бла «Шайтан арба» ол жангрча келишмейдиле, ала кюлкюлю хапарладыла. Была авторну ол жаны бла керти да уллу хунерин алдан чертип турадыла. Ол алай болгъанына авторну Москвада чыкъгъан «Белый телефон», «Приключения Хаджи-Абрека», «Точь-в-точь как в жизни», бизде басмаланнган «Мёлекледе къонакъда» деген китаплары да шагъатдыла.

ХАР ЖАНРДА ДА БИРЧА УСТА

Хапар жанрда жазыу энчи хунер излейди. Къысха хапарла, новеллала, суратлау очеркле да, прозаны къысха тюрлюсю болуп келселе да, эллген магъаналарын а уллу чыгъарманладан кем этмезге керекдиле. Ол жууаллыкъны унутмай, жазыучу бу тюрлю жанрны тасхаларына тюшюнюп ишлейди. Ол затха шагъатлыкъгъа аны «Къарт эшекни къадары», «Къобузчу Марзият», «Ол къыш кече», «Уку сарнагъан кече», «Ахыр тилек», «Кёпню кёрген къарагъач»... деген къгъа жюркени жангыртхан, юмланы тазалагъан терен магъаналы хапарланы келтиригре боллукъду.

Повесть жаны бла да бай жазыучуладанды Элдар. Аны биринчи повести «Ёр жол» деген ати бла 1968 жылда чыкъгъанды. Ол уруш аллы жылларда таулагъа къаячыла болуп келген кюнакъ жашла артда бери сауут бла киргенлерини юслериндени. Ызы бла ол башха повестьлерин жазгъанды: «Чум терекле», «Акъ къарда кызгъун къанаты», «Одиссейни къайтырын сакълай», «Желли къолну отлары», «Къош да барабара тюзелди», «Темирбаш», «Чум терекле» эм башхала

Элдарны къуучула сюйген эки романы барды: «Къызылканат танглары», «Шамсудин кылысы». Биринчиси совет заманда жашлыкъны юсюнден, экинчиси – терен тарыхлы.

САБИЙЛЕГЕ - УЛЛУ СЮЙМЕКЛИК БЛА

Гурту улуну балалагъа атап жазгъан чыгъармалары да кёпдюле. Ала аланы ич дуниялары иги билгенине шагъатлыкъ этедиле. Сабийлеге деп ана тилибизде «Нюр» журнал ачылгъанда, анга таматаса Гурту улуну айыргъанлары да ол себепден эди. Жазыучуну ол жаны бла уллу кыыйынын, аны бла бирге бизни сёз искусствобузгъа келген жангылыкъны унтургъа жарамаз. Ол бу къуллукъда оналты жыл, жууаллы секретарь болуп да бир къаум жыл ишлегенди.

Гитчечиклеге аталып, журналны бетлеринде чыкъгъан акъ сёзню, къара сёзню да жыйышдырып, жазыучу эки антология чыгъаргъанды: «Нюр китабы» бла «Сабийлеге хапарла китабы».

Быланы барысында да автор, азаплыкъ сынаса да, урунууда, билим алыуда, культурада, бийик исскуствода да жетишимле этген халкъны юлгюсюнде адамгъа бла аны жюрек кючюне, ёхтемликге, ниет тазалыкъгъа, адеждикге махтау салады.

МАХТАУ САЛЫУ

Гуртуланы Элдар республикабызда, ызы бла Москвада эки кере чыкъгъан, орус, немис, тюрк тиллеге да кёчюрюген «Хасанны китапчыгъы» деген повести ючюн «Битеусоюз конкурсну саугъасыны лауреаты» деген атха тийишли болгъанды. «Къая жашы – къаячы» деген китабы Битеусоюз адабият конкурсну дипломуна алдыргъанды иесине. «Къызылканат танглары» деген романы Николай Островский атлы адабият конкурсну сыйлы дипломуна бердиргенди. «Ай байракълы къоншубузда» деген китабы ючюн а ол «Россейни Журналистлерини союзуну лауреаты» деген атха да тийишли болгъанды.

Юйюр жашауун алгъанда, Элдар насыплыды. Тебердиланы Зоя бла ол эки аламат жаш ёсдюргендиле: Мурат дипломаты, Россейни Уругвайда келечисиди. Хасан а бизнес бла кюрешеди.

Элдар эсгериулеринде: «Окъуучуму ыразылыгъы «акъбаш тауум» кибикди», - дейди да, ол бийик тёппе анга жарыгын ийгенлей, ариу юйюрю бла узакъ ёмюр сюрсюн.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Профессионалла

Нёгерлан Русланны жашы Алим бюгюнлюкде Москвада ишлейди. Ол косметологдуу эмда дерматовенерологду. Андан сора да, «Эксперт» деген илму-саулукъландырыучу араны консультантыды. Инъекцияланы эмда аппаратланы хайырланнган методикала жаны бла сертификаты болгъан специалистди.

Халкъла аралы симпозиумлагъа, семинарлагъа дайым да къатышханлай турады. Эстетикалы медицинадан илму ишле жазады, кесини профессионал усталыгъын тохтамай ёсдюреди.

Таулу жашны къыралыбызны ара шахарында кёпле таныйдыла. Аны билимине ышанып, юмуна тынгыларгъа неда болушлукъ излеп да келедиле. Биз а аны бла ишини эмда башха затланы юслеринден ушакъ этгенбиз.

«Адамны ариулугъун аны бирсилеге ушамагъан энчилигинде кёреме»

- Алим, тёрели соруу боллукъ болур, косметологну жолу меникиди деген сезимге къалай бла келгенсе?

- Кертисин айтсам, сабийлигимден да врач болургъа сюйгенме. Илляларым шприцле, системала, дарманла болгъандыла. Бир жумушакъ къоянчыгъым бар эди да, анга уколла этип бездирген эдим.

Къашхатау элде ёсгенме. Школну таусхаларындан сора Саратовдагъы Василий Разумовский атлы къырал медицина университетге окъургъа киргенме. Эм алгъа нейрохирург болургъа излегенме. Биринчи курсдан сора нейрохирургияда хирурлагъа ассистентлик да этгенме.

Алай эсе да, кертисин айтайым, бир-бир врачланы саусузлагъа асыры жандауурлу болмагъанларын кёре, медициналы бу ызына сюймеклигим къалай эсе да сууп къалады.

Артда реаниматолог-анестезиолог неда сабий хирург болургъа да сагъыш этгенме, сайлау бар эди да. Косметологиягъа уа бешинчи курсда келгенме. Кесими кечиндирир ючюн, иш излеп, Саратовда, ызы бла Москвада да ол жаны бла курсланы ётеме. Кертиди, алыкъа студент адамгъа бу жумуш бла кюреширгге тийишли да тюйюл эди.

Алай эсе да, ботокс бла шприцни биринчи кере къолумда бешинчи курсда болгъанымда тутханма. Кеслерини сыфатларына ыразы болгъан, кёзлеринде кьуанч сезилген пациентлени кёре уа, бу сайлауум мени алдамазлыгъын да ангылагъанма. Мен аланы бетлерин тюрлендирмейме, жаланда жашауларыны качествосу ингилнича болушлукъ этеме. Саратовда университетни таусхаларындан сора уа Москвада РУДН-ни дерматовенерология эмда косметология ызында билим алгъанма.

- Бюгюнлюкде Интернетде тюрлю-тюрлю информация топпатолуду. Адамла неге ийнансыла? Врачны къалай сайласыла?

- Билемисиз, пациентни да, докторну да ариулукъну юсюнден сагъышлары, ангылаулары бирча болургъа, бетни эстетикасын да бир кибик кёрюрге тийишлидиле. Хау, адам кесине врачны сайларгъа тюздю. Биринчи кере, айхай да, докторну билимлилигиди, окъуулугъуду. Аны бла бирге уа аны кесини да сыфаты кёзню кьуандырыгъа керекди.

Бюгюнлюкде косметология бла врача-дерматовенерологла, пластика хирургла эркинделе кюреширгe. Ала бу жаны бла биринчи специализацияны 4-5 айны ичинде ётедиле. Болсада доктор тохтаусуз кесини усталыгъын ёсдюргенлей турургъа борчлуду. Кек дегенде ол неда бу препаратны хайыларынгъа, аны бла ишлергe жаланда башха-башха сертификатлагъа тийишли болгъанлагъа жарайды. Аланы уа тюрлю-тюрлю курсланы бардыргъан компанияла бередиле.

- Бусагъатда ариулукъну индустриясы болмагъанча айныйды.

- Кертиди, бу индустрия кечеден тангнга окъуна тюрленеди дерчады. Бир-бирде онсегиз жыллары толгъунчу окъуна косметологга ботокс этдирирге чапханлай келедиле неда эринлерин уллуракъ этерге, кёпдюрюрге сюедиле.

Жаш адамла биринчи инъекцияны этдирирге келгенлерини хатасы недеди десегиз, ол эм алгъа аланы не бла кюрешиуге билмей, безирегенлеринди. Нек дегенде хар нелери да тапды сыфатларында.

Пациентле моданы ызларына талпынып, телевизорда модельледе, жулдузладамы дейик, кёргенлерин къаталргъа да къызынадыла. Алай бла кеслерини сыфатларын бузуп кьюярбыз деп да къоркъмайдыла.

Эстетика медицинагъа эртте келген пациент профилактика жанына къайгъыргъанын а тюз кёреме. Нек дегенде бетни терисини къартайыуу жыйырма беш жылдан башланады. Аны себепли ала бла артда ишлеген да тынч болады.

Моданы ызындан кьууама деп, адамгъа кесилигин, энчилигин тас этип къояргъа да жарамайды. Ол ышан бек магъаналыды. Аны врач анга айтыпангылатыргъа да, пациент бла кеси ишлей туруп да аны сыфатын бузмай, сакълап къалыргъа да борчлуду.

- Кимле келедиле косметологга?

- Биз, терини качествосун тапландыргъандан, аны жыйырылгъанларын сыйдамлагъандан сора да, аурулагъа багъабыз. Ол кертиси бла да проблемады.

Пациент аны акне неда розацея тюрлюлеринден кьыйналыргъа боллукъду. Жарсыугъа, ала бек гитечикледе, абаданлада да тюбейдиле. Бу тери аруула адамла саулай жашаууну узунлугъуна къалып къалыргъа да боладыла. Аны себепли бизге жаланда эстетика угъай, саулукъландырыу, багъыу жаны бла да болушлукъ излеп келедиле. Косметология – ол, биринчиден, профилактикалы медицинады.

- Косметологча, кесинг а ариулукъгъа нени санайса?

- Эстетика медицинаны врачы болгъан къадарымда, адамны ариулугъун аны эринлеринде, гитче бурунчугъунда, ишленнген сакъналында угъай, аны бирсилеге ушамагъан энчилигинде кёреме. Аны бла бирге уа ол кесине къарай билирге да керекди деп сунама.

Мен терини тапландырыу бла ишлерге сюеме, хау, ол кертиди. Нек дегенде оюмум алайды – саулукълу, качествolу терилери болгъан инсанланы жашауларды да анга кёре жетишимли болады. Андан сора да, кёпдюрюгген эринледен эсе, не жаны бла да ариу къаралгъан, таза, сыйдам да терисин кёзге хычыыун кёрюнюрюкдю.

Табийгъат кеси адамны сыфатын тап жаратхан эсе, аны бла кёп кюреширгe керекмейди. Жаланда пациентни бетинде аны эриши кёргюзтген, бузгъан заты бар эсе, ол заманда косметологдан болушлукъ излесе болады.

- Бюгюнлюкде Москвада ишлейсе. Мындан ары муратларынг а къалайдыла?

-Кертисин айтханда, амалым болса, тыш къыралда ишлеп, башхача сынам жыйышдырыргъа да угъай деркик тюйюлме.

- Биз билгенликден, алгъаракъда «Нёгеров-Клиник» деген ат бла эстетика косметологияны арасын ачханса. Аны кесинги жетишиминге санаймыса?

- Профессионал, къалай дейим, чыгъармачылыкъ жолумда да манга болушхан болмагъанды. Мен болушлукъну сакълагъан да этмегенме. Адам жетишимге кесини билими, къыйыны бла келиргe керекди деген жорукъгъа кёре жашайма эмда ишлейме.

Бюгюнлюкде Москвада фатарым, машинам, клиникам бар эселе, ол ёз кыыйынымды. Огъарыда айтханма, таулу элде туугъанма, ёсгенме. Юйюрде бизни иш юсюнде чыныгъыргъа, окъуулу болургъа да юйретгендиле. Косметологну жолун сайлагъанымда, кёпле анча жыл окъып, жаланда бош врач-дерматологну боллукъса деп, жашыра да турмай, айтхан эдиле.

Мени къадарыма ийнандыргъан а жаным Марина болгъанды. Аны ышаныулугъун алдамаз ючюн а, къолумдан келгенни этгенме, билим алгъанма, усталыгъымы ёсдюргенме.

Косметология, бирле сунгганча, алай тынч да тюйюлдю. Бу сферада сен дайым да кесинги квалификациянгы кётюргенлей, жангычылыкълагъа тюшюннгенлей, башха амаллагъа юйренгенлей, адамны анатомиясын да билгенлей турургъа борчлуса.

Жашырмай айтханда, ол затланы барысына да тюшюннгенлей, битеу да тюрлениуледен, жангы затладан хапарлы болгъанлай туруп, ол неда бу препарат бла ишлергe эркинлик алыр ючюн да кёп заман, ырысхы да ызоратама. Кесини юйренгенден сора да, аслам уллу компания бла байламлыкъ жюрютеме. Алада, сынамыма бирсилени да тюшюндюре, лекцияла окъуйма.

- Алим, бош заманынг а къалыучумуду?

- Ол менде бек азды. Аны асламысын тутхан ишим алады. Не из да бошургъа болсам, китап окъургъа неда шахардан тышына кетип солургъа сюйюучюме.

Алай эсе да, солуп турургъа амал да чыкъмайды. Вебинарла, семинарла, тренингле, мастер-классла да бардырама. Ала бла бирси шахарланы клиникаларына да чакъырадыла. Аны себепли хар неге да заман таплыгъы бла жетерча, аны юлеширгe да тюшеди.

Ушакъны **МОКЪАЛАНЫ Зухура** бардыргъанды.

Коронавирусну пандемиясыны кезиуюнде кёп юйюрле хайыр тюшюрген ишлерин тас этгендиле. Нальчикни Ленин атлы орамында тюкненени кёбюсю жабылгъанды. Абхазия майданда базар болмагъанлы да къаллай бир заман озду! Анда уа хар шабат-ийык кюнледе эллиге жашау этергe сом-шай ишлей эдиле. Таулулада бир сёз барды «Тура элим жата, къайдан чыкъды хата» деп. Аллайынлай болгъанды шёндю хал.

Насыпха, бизни тийреледе бир бирге кёзкъулакъ болгъан тёреди. Аны хайырындан ачлыкъ сынагъанла жокъдуа. Бусагъатда тау элледе къолайыракъ жашагъанла тюкенледе адамланы ёнкючлерини тёлегендиле. Ётмекни хакъсыз бергенле да бардыла.

Элбрус районну тиширыуларыны советини башчысы Ахматланы Мариям айтханнга кёре, бизнесменле къолайсызлагъа себеплик этедиле, аш-азыкъ наборла юлешедиле. Халкъ сагъайыпды, не зат сакълайды бизни деген соруу жарсыхтыхлай турады. Дуния къаллай чекге жетеригди, аны бла бирге бизни шахарларыбыз, эллерибиз къалай тюрленирик болурла?

Бизге, журналистлеге, ишибизни юсю бла жер-жерлеге терк-терк барыргъа тюшеди. Хар элде да тюбейсе атылып къалгъан юйлеге, ёксюз сабийлеге жарсыгъанча, алагъа жюрегинг таралады. Не кюн сакълайды аланы – иелери къайтырламы, къууат кирирми сыфатларына, къууанчдан толурламы бу арбазла? Бу коронавирусну пандемиясы бошалгъандан сора биягъы миграция толкунла бек кючлю боллукълары баямды. Ишлерин тас этгенле сом-шай ишлер муратда къайбы да барлыкъдыла.

Психологланы бла социологланы оюмларына кёре, Къабарты-Малкъарда эллени туризм сакъларгъа боллукъду келлик дуниядa. Ахыр жыллада Огъары Малкъар республикагъа, Шимал Кавказгъа, ол гучай, битеу къыралгъа да кесин танытханды. Бери келген кьонакъла, туристле тау элни тамашалыгъына сейирсине, хауасы бла солуй, табийгъатны кючюнден юлюш алыргъа сюедиле.

Сагъышла

Бирлешиу эмда бир бирге къайгъырыу не халда да кюч-къарыу къошадыла

Къонакъланы аламлыгъына себеплик энчи иели кафеле да этедиле. Ала элни сейирлик ариу жеринде орналыгъдыла. Бусагъатда пандемияны хатасындан ала жабылыпдыла, алай бу палахны да ахыры бир болур, къайтыр жашау алгъын ызына.

Огъары Малкъарны адамларындача, бирликге итиниу бир элде да болмаз. Цийкъанланы Мухадин хажини башчылыгъы эмда элни жамауатыны болушлугу бла Нальчикдеги ара межгитден сора эм уллу межгит, аны ызындан спорт жараула бардыргъан мекям да ишленнгендиле.

Элни предпринимательле Огъары Малкъарны жарсыуларына кёз-къулакъ болгъанлай турадыла, жандауурлукъ ишлерини юсю бла интервью берирге уа бой салмайдыла. Алагъа махтау сёз керекмейди, жюреклери тургъан эллерине байланыпды. Пандемияны кезиуюнде Огъары Малкъарда битеу къарыусузлагъа болушлукъ этилгенди. Элни администрациясы межгит бла бирге хар юйюрню болумун сюзгенлей турады.

Пандемиягъа дери да, андан сора да бек магъаналы жумуш - тау элни сакълауду. Баям, ёсдюрюлген тирликни жарашдырырча гитче цехле ачылсала эди, ол да болуучрукъ болур эди адамлагъа. Гитче предприятияла ачылсала, аны хайырындан эллиле тышына кетмей, ишлер жерле да боллукъ эдиле.

- Элле сакъланыр ючюн колхозланы жангыртыргъа керекди, - дейди Хушто-Сырт элни таматасы Тохаланы Кяман. – Шёндю пандемияды, энди не сынаула боллукъларын ким билсин? Мюлкде уа бирлик болады. Россейни бир-бир регионларына къайтарылгъан предприятияла биогюнлюкде да айырмалы ишлейдиле. Совет заманлада элибизде ишчилерибиз къаллай жетишимлеге жетгендиле! Колхозубузну ырысхысы мингле бла санала эди - онбеш минг къой, алты минг чакълы уа тууар. Прохладнаны тийресинде уа сабаныбыз болгъанды. Аз-кёп эсе да, хар юйюрню къолайы болгъанды.

Биогюнлюкде уа элни жашауу тюрленнгенди – иш жокъ, юйюр таматала бла кечиндиралмай, Сибирьге, Сахалиннге кетедиле. Мен кесим да Якутияда эки жыл туруп келгенме. Анда бизни таулу жашларыбыз жолла ишлейдиле, къалын агъачны жырып, ичи бла ток чыбыкъла тартадыла. Ол да аман болмаз, алай журтунда урунуп, ингириледе юйюрюнге, сабийлеринге къайтханнга бир зат да жетмейди.

Иги хапарыбызда да барды – элибизде жаны маданият юй ачылгъанды. Бери кёчюп, мал тутуп, бахча ишлеп, мында ахча этергe кюрешгенле бардыла. Шаптал терекле орнатадыла. Ёзен жерледеги битимле бишин бошалыргъа эллеги тирлик жетеди.

- Жашау не къыйын болса да, туугъан жеринг тойгъан жерден татлыды. Ата журтха сюймеклик, жууукъла бла байламлыкъ инсанны тутуругъудуа. Кёп бизнесмен жашла къолайсыз эллилерине ун, пиринч, чёплеу жау алып бередиле, этген огъурлу ишлерин бир инсаннга да билдирмей.

Таулула бир бирлерине не заманда да болушландыла, ол тёре биогюн да унутулмагъанды, -дейди Бабугент элни башчысы Османланы Мухтар.- Сакъ болгъан тёребиз а къалыр. Биле болурсуз, предприниматель Османланы Элдарны къошулчулугъу бла эски мекямны жангыртыр, спорткомплекс ишленгенди. Анда эркин тутуугъудан, кёкусинкайдан, гимнастикадан жараула этедиле.

Тиширыулагъа жараулу тренажёр зал да барды. Тау элле сакъланыр ючюн, ишчи жерле керекдиле. Андан сора уа жаш тёлюге спорт эм культура жаны бла фахмуларын ёсдюрюр ючюн онгла къураргъа тийишлиди. Мен ийнанама таулу эллени тамбла кюнлерине, нек дегенде адамларыбыз бир бирге билеклик этe биледиле, ол бирлик бизни сакъларыкъ кючдю.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Итинилюк

Жютю акъыллы жашчыкъ

Танышыгъыз, Таймаскъулланы Солтан! Аны бек уллу мураты доктор болургъады.

Ол Шалушкада жашайды, 4 классны окъуучусуду. Тенглерини арасында таулу жашчыкъ айырмалыды. Спорт бла юрешеди, адабиятха да сейири уллуду, робототехникада да жетишимлери бардыла.

Алай бек уллу сюймеклиги уа аны медицинагъады. Башха сабийле тюрлю-тюрлю оюнла бла ойнай эселе, Солтан докторлукъ бла байламлыланы сайлайды. Телефон приложениялардан да ол бу темаллыланы бегирек жаратып юрешеди.

Ол оюнлада «саусузланы» багъаргъа болады. Аны себепли бош кезиуюнде жашчыкъ алагъа аслам эс бёледи. Бир-бирде уа, оюнгга бёлюнгген заман бошалып, ол андагъы «саусузлагъа» багъаргъа жетишалмай къалса, «Скорыйде» шофёр болуп ишлерикме деп да тохтайды.

- Машинаны къаты сюрюргe юйренсем, саусузну да больницагъа ол къадар жек жетдиririме, - дейди.

Дерслерине да Солтанкыйы бир заманда уллу кёллю болмайды. Нек дегенде дилими болмагъан чынтты врач да болалмазлыгъын ол тогъуз жылында толу ангылайды. Школда да жаланда «бешлеге» окъуйду. Дерсленде а математиканы да ингилиз тилни бегирек сюеди. Тюрлю-тюрлю республикалы олимпиадалада да алчылыкъны ол бireуге да ыхынды ырмайды. Аны спортда да жетишимлери аз тюйюлдюче. Сёз ючюн, ол Ростов шахарда кикбоксингден «Шоповоксвая весна» деген турнирден кюмюш майдал бла къайтханды.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Тюрлениуле

Уллуладан артха къалмай

Бусагъатда сабийле блогерле болургъа бек сюйгенлерин кёребиз. Ол, сёзсюз, жашауну халини терк тюрлене барганыны бир шартыды. Он жыл артха болумну бла шёндюню тенглешдирсек окъуна, арада бек уллу башхалыкъ бардыы. Къысхасын айтханда, Интернет уллуну-гитчени да «жутуп» барады.

Бизни таулу сабийлени араларында да бардыла блогерликге эс бёлюп, кеслерини видеоларын бла суратларын басмаларгъа ёч болгъанла. Тюзюн айтханда, ол жумушну ата-аналары бардырадыла. Бюгюн сизни аладан бир ненчаси бла шагъырей этерге сюеме.

Блогерле асламында инстаграмдадыла. Нек дегенде арт заманда ол адамла кенг хайырланнган социальный сетьледен бириди. Тематика жаны бла ол аккаунтла бир бирлеринден башхаракъдыла. Сёз ючюн, кесине энчи эс бёлдюрген «инстаграмчы» Татчаланы Темирланды. Жашчыкъны башха хунерлерин эсге алмасакъ окъуна, ана тилинде аламат сёлешгени кесине тартады.

Жарсыугъа, ёз тиллерин билген, анда къыйналмай сёлешгенле шахарчыланы араларында бек азды. Темирлан а малкъар тилде ушакъла бардырады, назмула окъуйду, туугъан эли Булунгугъа барса уа, андагъы жашауну юсюнден хапар айтып, подписчиклерин къуундырады. Ала уа жарым жылгъа анда 2 минген атлагъандыла. Уллу, гитче да чёрчек жашчыкъны жангы видеоларын сюйюп сакълайдыла.

Школда, жетишимли окъугъандан сора да, Темирлан ментальная арифметика, ашихара-карате эм миллет тепсеуле бла да кюрешеди. Карантин бла байламлы кезиуде юйде заманны къалай зауукълу эмда хайырлы ётдюрюрге боллугъуну юсюнден да ол кесини аккаунтунда тынгылы хапарлайды. Къысхасын айтханда, кёзюгюз бла кёрюп танышырга боллукъсуз булунгучу жашчыкъны @bulugudan деген ат бла излесегиз.

Мени экинчи жигитим омакъ къызчыкъ Башийланы Аникады (@princess_anika23). Анга 4 жыл болады. Кеси да Хасанияда жашайды. Къызчыкъланы хар бирича, ариу жыйрыкъланы бла жаулукъчыкъланы бек сюеди. Хычыуун къызчыкъ «Мисс мира» деген брендни модельлеринден бириди. Суратха тюшерге, абаданланы анга тюрлю-тюрлю сыфатла къурауларына да аны тёзюмю уллуду.

Сёз ючюн, быллтыр Аника моданы Сочиде бардырылгъан SochiFashionWeek ийигъына къатышыргъа сайланнганланы къаруумунда эди. Болсада атасы бла анасы ол алтыгъ узакъ жолочучулукъгъа чыгъаргъа алыкъын гитчеркди деп унамагъандыла.

Бюгюнлюкде аны инстаграмда аккаунтунда 7 мингнге жуукъ подписчиги барды. Сейир фотосессияладан суратлары бла Аника аланы къуундыргъанлай турады.

Энтта бир фахмулу къызчыкъларыбыздан бири Жылкъыбайланы Амина (@povarenok_amishka) бла танышыгъыз. Ол тюрлю-тюрлю ашарыкъла хазырларгъа сюйгени бла белгилиди. Аны юсюнден къыралыбызны ара каналларындан бири НТВ окъуна келип сюжет алдырып кетгенди.

Андан бери да хунерли къызчыкъ, усталыгъын ёсдюре, 5 мингнге жуукъ подписчиклерин ашарыкъланы сейир рецептлери бла сейирсиндиреди. Кёп уллу адам жарашдыра билмеген ашарыкъланы ол ойнай-ойнай хазырлайды. Бютюнда сюйюб а тортла, пахлава, къошакълары бла мороженный этип, башхаланы сыйларгъа сюеди.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Соруу

Элбрус тийреси – эм ариу паркланы санында

Tvil.ru солуу сервис социальный сетьде тургъанланы араларында ала Россейде эм ариу миллет паркга къайсын санагъанларыны юсюнден соруу бардыргъанды.

Адамланы кёбюсю (32,79 проценти) жолочуулукъ-лагъа Ялтада Ливадийский паркны сайлагъандыла. Экинчи жерни Алтайда Катунский заповедник бла Краснодар крайда Сочини паркы юлешгендиле (11,48-шер процент). Ючюнчю жерлеге уа Карелияда «Панаярви» бла Къабарты-Малкъарда «Приэльбрусье» чыкъгъандыла. Аланы тамашалыкъ жерлеге соругъанланы 9,84 проценти санагъандыла.

Аладан сора тизмеде Калининград областьда «Куршская коса» (8,2%), Подмосковьяда Приокско-Террасный заповедник (6,56%), Якутияда «Ленские столбы» (4,92%), Челябинск областьда «Таганай» (3,28%) эм Къалмукъда «Чёрные Земли» (1,64%) барадыла.

Бизни корр.

Викторина

Соруула - къоркъуусузлукъну жорукъларыны юсюнден

Росгвардия сабийлени арасында къоркъуусузлукъну жорукъларын къалай билгенлерин ачыкълар мурат бла соруу бардырады.

Ведомствону социальный сетьледе бетлеринде онлайн викторина башланнганды. Анга кичи классланы школчулары къатышыргъа боллукъдула. Тинтуиленди кезиуюнде уа сабийле орамда, юйню ичинде, жолда къоркъуусузлукъну жорукъларын къайтарыргъа, унутханларын эслерине тюшюрюрге, терк болушлукъ берген службаланы телефон номерлерин билиргe боллукъдула.

Соруула **vk.com/id521389219** деген бетде басмаланыпдыла.

Росгвардияны КъМР-де Управлениясы.

ХАЙЫРЛАНЫУЧУЛА

Пластик терезелеге излем нек азаяды

«Пластик терезелени тарыхлары 1835 жылда башланнганды, - деп хапарлайды Полимер профильлени чыгъарыучуланы союзуну таматасы Сергей Русин. – Сынаула бардыра кетип, французлу химик Анри Виктор Реньо нефтепродукталадан поливинилхлоридни чыгъаргъанды. 1952 жылда Германияда терезе мурдорну – темиреден хазырланнган, бек къаты болмагъан неда жумушакъ пластик бла тышланнган – патентин алгъанды.

СССР-де ПВХ терезеле 1990 жыллада чыкъгъандыла. Алай алагъа артыкъ уллу сурам болмагъанды. Жаланда 1995 жылда рыночларыбызгъа немисли чыгъарыучула келгенлеринде, пластик профильле бизни юйлеribизде жерлерин табып башлагъандыла. Ол заманда ала даражалыллагъа саналгъандыла эм агъачдан этилгенледен эсе беш кереге багъаракъ болгъандыла.

Заман бара баргъанда, ала эконом даражалыгъа ётгендиле, агъачдан хазырланнганланы уа багъаланы иги да кётюрюлгенди. Бусагъатда Россейде ПВХ терезеле адамланы 80 процентиндеди, агъач бла алюминийден хазырланнганла уа 20 процентде турадыла».

«Ала солумайдыла»

«Аланы хауа кирирча бир гитче тешикчиклери окъуна жокъду. Аны ючюн терезеле къаты жабылып эселе, инфильтрация процесс бузулады. Агъачы терезеледен а хауа кеси аллына, табийгъат энчиликлеринде кёре киргенлей турады»,- дейди Москваны къырал къурулуш университини теплогазоснабжение эм вентиляция кафедрасыны доценти, техника илмуланы кандидаты Самвел Саргсян.

Алай битеу эксертде да алай айтмайдыла. «ГОСТ-ха кёре терезеле тауушну тыйыу эм хауа-суу кириу жаны бла бешге юлешинедие. Бек герметикалылагъа А даражалы терезеле саналадыла. Аланы жылыуну аягъан юйлеге тохташдырадыла. Д даражалыла уа хрущёвкаладa болуучу агъач терезелеге ушагъанладыла. Качествolу терезеле «солургъа» керекмейдие», – дейди миялаланы тохташдыруу жаны бла 22 жыл иш сынамы болгъан предприниматель Владимир Кожушко.

«Ала жиляйдыла»

«ПВХ терезеледе конденсат терк чыгъады, нек дегенде ала терк сууйдула эм акъыр жылынадыла. Терезе хауада жаланда бир энчи тюрлениулени кезиуюнде «жилягъа» боллукъду. Эшикде 0 градус болуп, юй ичинде уа 19 градус эмда мылылыкъ 60 процентден озса, аланы миялаларында суу тамычыла саркъып башлайдыла. Конденсат чыкъмаз ючюн радиатрны жандырып, терезени бир кесек ачарга тийишлиди, хауа кирирча»,– деп ангылатады Владимир Кожушко.

«Ала уулудула»

«Алгъындан бу терезелени хазырланнганларына жаланда водород, хлор эм углерод къошулгъанды. Заман бара баргъанда, аланы игилендирирге деп, поливинилхлоридге ауур металла къошуп башлагъандыла. Хайырланыуда, бютюнда жылынсала, ол затла хауагъа учаргъа болладыла. Аланы хазырлагъанда, технологияланы сакъламаса эм сырьёну энчи хайырланып жангылары этилген эселе, болум бютюн осалды», - деп хапарлайды Саргсян.

Сергей Пузачев пластик терезеле чыгъаргъан уллу компаниялада12 жыл дилер болуп ишлегенди. Аны оюмуна кёре, экологиялы пластик терезелени тапхан бек къыйынды: «Рыноклада профильлени 70 проценти, уллу заводлада чыгъарылгъанладан къалгъанлары, фальсификатладыла.

Гитче компанияла асламысында белгили брендлени атлары бла кеслерини затларын учузуракъ сатадыла. Производстволарын учузракъ этерча, ала ПВХ-гъа кёбюрек свинец бла фенол къошадыла, конде къызсала, ала тёгеркни энчи ийисге алдырадыла».

Аллергияла къозгъайдыла

«Иги терезеле ауруулагъа сыйтау болмайдыла, - дейди Саргсян. – Жаланда бир жол Краснояркскде бир тишириу тарыкъгъанды терезелери ючюн саулугъу осалгъа бурулгъаныны. Къарагъанда, керти да аланы бек аман ийислери бар эди – тинтиуле аладан фенол чыкъгъанын кёргюзтгенди. «Алай жаланда качествolу болмагъан пластик угъай, герметик, клей да ийис этерге боллукъдула, аланы уа агъач терезелени тохташдыргъанда да хайырланыучудула», - деп ангылатады Кожушко.

Кёп турмайдыла

«Пластик терезеле ауурлукълагъа чыдамлыла тюйюлдюле. Сёз ючюн, чёгюч бла урса, пластик жарыллыкъды, агъачда уа жаланда ыз къаллыкъды. Хауада иссилик терк тюрленсе, ПВХ-дан этилген бек бийик терезелени сыфатлары, халлары да тюрленедие. Пластик не къысыллыкъды, не кенгеликди, алай бла створкасы ачыллыкъ тюйюлдю», - деп хапарлайды Кожушко. ПВХ-дан терезеле 20 жылдан 50 жылгъа дери къуллукъ этерикдие. Резинден кючлеу затларыны заман болжалы 10 жылды, къалгъан затлары бла стеклопакетини уа – 20 жыл. Алай терезеле эконом даражалы эселе уа, аланы теркирек ремонт этерге тюшерикди. Агъач терезелеге тийишли къаралса, ала жюз жылла бла хайырланыуда болургъа боллукъдула».

Уручулагъа къыйын тюйюлдюле

«ПВХ-дан терезеле агъачдан эсе теркирек ачыладыла. Уручула, отвёртканы сугъуп, профильли системасын коробкадан ычхындыртадыла. Алай болмаз ючюн тышындан бузуугъа къажау керекле салдыртыргъа керекди», - деп эсгертеди Кожушко.

Багъалары уа?

«Агъач терезеле пластикледен эсе бек азындан эки кереге багъадыла. Тёредеча, аланы даражалы фатарлагъа неда шахардан тышында ишленнген юйлеге орнатадыла. ПВХ-дан хазырланнганла кенг халда тюкенледе сатыладыла. Ала юч мингден алты минг сомгъа дери турадыла.

Агъачдан хазырланнганланы багъалары аланы къалыннлыкъларына эм къаллай тюрлю агъачдан этилгенлерине кёре болады. Бек учузлары наратдан этилгенледие. Аллай бир терезе 15 минг сом чакъылы бир турады. Эменден хазырланнган – 30-35 минг. Тыш къыралдан келтирилгенлеге уа 500 евродан артыкъ берирге тюшерикди», - деп эсеплейди Кожушко.

Наталья ГЕРАСИМОВА.
«Аргументы и факты» газет.

Башламчылыкъ

Аз-аздан сингдире

Бизни къырада кирпичик бла байламлы реформаны магъанасы быллай затланы айырып жыйыу эм жарашдыру системагъа аз-аздан кёчюдюю, деп белгилегенди «Экологистика» регион операторда.

Реформаны хайырындан хар тийреде да белгиленнген регион оператор кир-кипчикни жыйыуда эмда жарашдыруда керти да уллу тюрлениуле этерикди деп ахшы умут алайды. Жер-жерледе контейнерле орнатыллыкъдыла, быллай затланы айырып жарашдыруучу станцияла эмда заводла ишленирикдиле, эски свалкала уа жабыллыкъдыла. Ол бары да экологиягъа игиди, тёлеуле жыйыуда низамлыкъгъа да келтирликди.

Алай быллай системагъа олсагъат окъуна кёчер амал жокъду. Жангыртыуну биринчи кезиуюнде багуунча жыйыуну эм ташыуну къолгъа алыргъа тюшгенди. Экинчи кезиуюнде уа жаланда пластик къалгъан-къулгъанланы жыя турурча деп «Экологистика» 62 контейнер орнатханды эм макулатура алгъан мобил пункт къурагъанды.

Бу башламчылыкъны республиканы ара шахарында абонентле дурус кёргендие. Ала берген пластикни бла къагъытны ызы бла станциягъа элтип, анда пресс-машина бла басып, уллу (150-килограммлыкъ) юлюшле этедие. Аны хайырындан полигонлагъа алгъан заманладан эсе азыракъ кирпичик тёгюледи, дейдиле предприятияда.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Адам эм закон

Жылытыу системаны алып кетгендиле

Т. эм Н. РФ-ни УК-сыны 158-чи статьясыны 2-чи кесегини «а» эм «в» пунктларына бузукълукъ этгенлерине ишеклик барды. Ала къауум адам алгъадан да келишип, башханы ырысхысын урлагъанлары ючюн терсленедиле.

Тинтуиледен белгили болгъаныча, ишеклие биреуленни юйюнден жылытыу системаны урлагъандыла. Алай бла анга 29 минг сом къоранч этилгенди. Белгиленнген статьягъа кёре терсленнгенни эркинлиги беш жылгъа дери сыйырылыргъа боллугъун айтырчады.

Юй да жокъ, ачха да жокъ

Терк районну полициячылары юч жылны право низамны сакълаучу органладан бугъун айланнганны тутхандыла. 2015 жылда сентябрьде Красноармейская элден 34-жылыкъ эр киши 56-жыллыкъ бир эллисине Прохладна районда юй сатып алыргъа болушургъа сёз бергенди. Тиширыудан 282 минг сомун алып, ол тас болгъанды.

Эки жыл сакълап, ачха къайтарылмазлыгъын ангылагъандан сора тишириу право низамны сакълаучулагъа тарыкъгъанды. Терк районда ОМВД-ны следовательлери белгили болгъан шартлагъа кёре уголовный иш ачхандыла эмда эр кишини федерал изleуге бергендиле.

Оператив жумушланы толтургъан кезиуде уголовный розыскны къуллукъчулары аманлыкъчы къайда болгъанын тохташдыргъандыла. Быйыл 29 майда Москвада ара шахарда коллегалары бла бирге ани тутхандыла эмда Къабарты-Малкъаргъа жетдиргендиле.

Аппаны 250 минг сомун къыймгъанды

Быйыл 26 майда Май районну Ново-Курская элинде 87-жыллыкъ аппагъа ол танымагъан бир тишириу къонакъгъа келгенди. Ол социал ишчиме дел, пенсиячыгъа урунууну ветеранларына ахча берилгенин билдиргенди. Аны алыр ючюн а паспортун излегенди. Акъсакъал документлерин алып келгинчи тишириу юйню къармап, аны 250 минг сомун урлагъанды.

Май районну ОМВД-сыны полициячылары, тийишли излеу жумушла толтуруп, бу аманлыкъны этгенине ишеклини тохташдыргъандыла. Ол алгъын да башы сюдлюк болгъан 31-жыллыкъ прохладначы тишириуду. Ол тутулгъанды эмда аманлыгъына женгдиргенди. Ачхаы бир кесеги иесине къайтарылгъанды. Тишириу быллай башха аманлыкъларга къатышханы бла къалгъаны тинтиледи.

Бузукълукъла бла жарашдырылгъан документле

Черек районну прокуратурасы миллет проектлени толтургъанда ачыкъланнган кемчиликлени кетериуню юсюнден эсгертиулени чыгъаргъанды.

Надзор ведомствону келечилери тийреде миллет проектле къалай тамамланнганларын тинтгенде, «Демография» проектни чеклеринде районну администрациясы кёп функциялы оюн майдан, сабий спорт комплекс бла ишлетиу жаны бла аукцион бардыргъанын ачыкълагъанды. Алай аукцион документле хазырланнганларында кемчиликле ачыкъланнгандыла. Районну администрациясына аланы кетериуню юсюнден эсгертиуле берилгендиле.

Юч машина къагъышханды

Право низамны сакълаучула Бахсан районда аварияны сыйтауларын сюзедие. Жолда юч машина къагъышханды, жолтранспорт болумда биреулен ёлгенди.

28 майда ингирде 18 сагъатда Дугулубгей элде Баксанова орамда «Лада-Приора», «Инфинити» эмда жюкле ташыгъан «Газель» къагъышханды. Алайда эки адам ачыгъанды, ол санда «Приораны» водители алгъан жараладан аушханды. Тыш къыраллы машинаны водители саулукъ сакълау учреждениягъа жетдиргенди. Аварияны сыйтаулары тинтиледиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

ЖОЛ

Къачып къутулургъа болмады

Быйыл 28 майда кече сагъат бирде «Эски Черек – Чёрная Речка» жолну 6-чы километринде Нарткъаладан 69-жыллыкъ тишириуну машина басдыргъанды. Ол алгъан жаралары асыры ауурдан алайда ауушханды. Водитель а къачып къутулгъанды.

Оператив-излеу жумушла толтуруп, ол санда алайда орналгъан камерала жаздыргъан видеону тинтип, Урван районну полициячылары жети сагъатны ичинде машинаны эм водительни ачыкълагъандыла. Ол 21-жыллыкъ нарткъалачыды. Жаш адам тутулгъанды. Белгили болгъаныча, аварияны кезиуюнде аны биргесине жуукъ адамы да болгъанды.

Полициячыла ишеклиге РФ-ни УК-сыны 264-чю статьясыны 4-чю кесегини «б» пунктуна кёре уголовный иш ачхандыла. Анга кёре жууапха тартылгъаны эркинлиги тёрт жылдан онеки жылгъа дери сыйырылыргъа боллукъду.

АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы - 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректора - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право - 42-24-02, 42-67-68.
Экономика - 42-66-73.
Культура - 42-66-76.
Социал ишле - 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт - 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу - 42-37-94.
Энчи корреспондент - 42-68-72.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басмаларын юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёппю алмайды.

Газет Басманы эм аслампы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер —ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тандырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 76-01-21

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Газет ийыкъгъа юч кере чыгъады - геуюрге, орта, шабат кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынгъанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Кетенчиланы Зульфия, Кучукланы Сафият - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Бийчекканы Жаннет (1,2-чи бетле), Баллиланы Феруза (3, 4-чю бетле) - корректорла.

Тиражы 1451 экз. Заказ № 1049
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНЫЙ АДРЕСИ:
360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта: elbor_50@mail.ru